

VRAŽDA ARCIVÉVODY

SARAJEVO 1914

A PŘÍBĚH LÁSKY, KTERÝ ZMĚNIL SVĚT

Greg King a Sue Woolmansová

VRAŽDA
ARCIVÉVODY

THE ASSASSINATION OF THE ARCHDUKE
Text Copyright © 2013 by Greg King and Sue Woolmans
Translation © Věra Skaláková 2017
Published by arrangement with St. Martin's Press.
All rights reserved.

VRAŽDA ARCIVÉVODY

SARAJEVO 1914
A PŘÍBĚH LÁSKY, KTERÝ ZMĚNIL SVĚT

Greg King a Sue Woolmansová

BOURDON

Památce Sharlene Aadlandové

– GREG

Památce mých drahých rodičů

Daphne a Iana Maillotových

– SUE

O B S A H

<i>PŘEDMLUVA OD SOPHIE Z HOHENBERGU</i>	9
<i>PODĚKOVÁNÍ.</i>	11
<i>AUTORSKÁ POZNÁMKA</i>	17
<i>SEZNAM OSOB</i>	21
<i>ÚVOD.</i>	29
<i>MAPA RAKOUSKO-UHERSKÉHO MOCNÁŘSTVÍ V R. 1900</i>	41
<i>RODOKMEN RODU HABSBUKŮ</i>	42
<i>RODOKMEN RODU HOHENBERGŮ A CHOTKŮ</i>	44
<i>PROLOG</i> . . . . . <i>Vídeň, leden 1889</i>	51
<i>1. KAPITOLA</i> . . . . . <i>Ve stínu trůnu</i>	61
<i>2. KAPITOLA</i> . . . . . <i>Dobrodružství a nemoc</i>	75
<i>3. KAPITOLA</i> . . . . . <i>Romance</i>	105
<i>4. KAPITOLA</i> . . . . . <i>„Triumf lásky“</i>	121
<i>5. KAPITOLA</i> . . . . . <i>„Ať si nemyslí, že je jednou z nás!“</i>	139
<i>6. KAPITOLA</i> . . . . . <i>Záplava pomluv</i>	151

7. KAPITOLA	<i>Ledy tají</i>	163
8. KAPITOLA	„Konopiště byl domov“	181
9. KAPITOLA	„Ani smrt nás nerozdělí!“	197
10. KAPITOLA	<i>Císařská průprava</i>	207
11. KAPITOLA	<i>Diplomacie a růže</i>	219
12. KAPITOLA	„Válku považují za šílenství!“	235
13. KAPITOLA	<i>Osudové pozvání</i>	247
14. KAPITOLA	<i>Spiknutí</i>	259
15. KAPITOLA	„Začínám Bosnu milovat“	271
16. KAPITOLA	<i>Den svatého Víta</i>	281
17. KAPITOLA	„Zármutek byl nepopsatelný“	295
18. KAPITOLA	<i>Spojení ve smrti</i>	311
19. KAPITOLA	<i>Pád do zapomnění</i>	323
20. KAPITOLA	<i>Dozvuky ze Sarajeva</i>	337
EPILOG		359
POZNÁMKY		377
BIBLIOGRAFIE		433

PŘEDMLUVA OD SOPHIE Z HOHENBERGU

Živě si pamatuji první e-mail, který jsem obdržela od Sue Woolman-
sové a Grega Kinga. Posadila jsem se a přemýšlela. Mám odpovědět?
Pak jsem si vybavila starý příběh.

Myslím, že to bylo na svatbě mé sestry. Stála jsem s babičkou na terase
a sledovaly jsme tetu Sophii (dceru arcivévody Františka Ferdinanda
Rakouského-Este a vévodkyně Žofie z Hohenbergu), která trpělivě
odpovídala na otázky novinářů. Poznamenala jsem k babičce: „Jak to
může vydržet?“ Babička odpověděla, že ona sama se jednou před lety
ptala své švagrové, proč se vůbec snaží na všechny ty otázky odpoví-
dat. „Novináři neposlouchají a stejně si napíší, co chtějí, tak proč se
namáhat?“ Odpověď tety Sophie byla překvapivá. Řekla, jako by to bylo
naprosto samozřejmé:

„Ale já ho musím bránit,“ čímž myslela svého otce.

Od té doby jsem četla mnoho knih o svém pradědečkovi a jen málo
z nich bylo vůči němu nepředpojatých. Kniha Sue a Grega byla jiná: měla

Předmluva od Sophie z Hohenbergu

to být kniha o mých praprarodičích, jejich soukromém životě a o dopadu Sarajeva na děti Hohenbergů.

Osud mého dědečka a jeho sourozenců byl pozoruhodný. V životě je potkaly mnohé tragédie a protivenství, ale oni vše snášeli se vztyčenou hlavou, odvahou, vytrvalostí a vírou. Byli to šťastní, přívětiví a pozitivně naladění lidé a já jejich postoj hluboce obdivuji. Byli prvními sirotky 1. světové války a prvními oběťmi mladé Československé republiky, vyhnáni ze svého domova i ze své země. Jejich majetek byl nelegálně zkonfiskován bez jakékoliv náhrady. Bratři Hohenbergovi se jako první rakouští aristokraté ocitli v koncentračním táboře Dachau. Museli čelit předsudkům, diskriminaci a nespravedlnosti. Jejich domov, Konopiště, byl zabaven téměř před sto lety, krátce po skončení 1. světové války. Tento svévolný čin se uskutečnil z rozhodnutí státu, bez jakéhokoliv právního podkladu, přímo pod nosem spojenců, kteří nijak nereagovali, dokonce ani když kníže Jaroslav Thun-Hohenstein, zákonný opatrovník dětí, vehementně protestoval a zahájil soudní spor. Můj dědeček Max Hohenberg v něm pokračoval a já jsem od něho po pádu železné opony převzala štafetu v boji o naše dědictví a za spravedlnost, ale úspěch se mi stále vyhýbá.

Děkuji Sue Woolmansové a Gregu Kingovi za tuto knihu a za jejich úsilí při práci na složení tributu lidem, které obdivuji a kteří jsou mému srdci tak blízcí.

Luxembourg, leden 2013

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme za laskavé svolení Jeho Veličenstva královny Alžběty II. publikovat materiály z královských archivů. Naše díky dále patří matrikářce královských archivů Pamele Clarkové a jejímu personálu za veškerou pomoc a velkorysou podporu a Lise Heighwayové, kurátorce fotografií královské sbírky, za trpělivé zodpovídání dotazů.

Jeho Výsost Georg, vévoda z Hohenbergu, nám laskavě umožnil přístup ke sbírce dopisů a dokumentů z pozůstalosti jeho dědečka arcivévody Františka Ferdinanda (Nachlass Erzherzog Franz Ferdinand), uloženým v rakouském Haus-, Hof- und Staatsarchiv (*Ústřední archiv rodu Habsburků, založila r. 1749 Marie Terezie - pozn. překl.*) ve Vídni. Jsme mu velice vděční a oceňujeme pomoc, které se nám během pobytu dostalo od pracovníků státního archivu. Rovněž děkujeme knížeti Albrechtovi z Hohenbergu, že se s námi podělil o rodinné vzpomínky, a knížeti Nikolausovi z Hohenbergu za příspěvek k našemu pátrání.

Poděkování

Její Jasnost kněžna Anita z Hohenbergu nám laskavě poskytla interview, zajistila neomezený přístup do muzea arcivévodky Františka Ferdinanda v Artstetten a dovolila nám použít materiál ze svých archivů. Hluboce si vážíme její neocenitelné spolupráce na této knize. Dále musíme poděkovat Brigitte E. Leidweinové, která zprostředkovávala rozhovory, trpělivě zodpovídala kladené otázky a vyhledávala obskurní archivní materiály.

Velké podpory, pomoci a povzbuzení se nám dostalo od Její Milosti kněžny Sophie z Hohenbergu a jejího manžela barona Jeana-Louise de Potesta. Kněžna Sophie byla naší neúnavnou podporovatelkou, vždy ochotnou věnovat nám svůj čas i podělit se o rodinné vzpomínky. Jsme nevysovňně vděční jim oběma. Bez jejich velkorysosti a neutuchajícího zájmu by náplň této knihy byla rozhodně ochuzena.

Jedním z nejvýznamnějších rakouských odborníků na osobu Františka Ferdinanda je profesor dr. Wladimir Aichelburg. Štědře se s námi podělil o své poznatky a přispěl radou v mnoha bodech, kde by mohlo dojít k omylům. Patří mu naše hluboké díky.

Robby Joachim Götze, kustod muzea a uměleckých sbírek zámku Hinterglauchau v Německu, nám zpřístupnil korespondenci mezi vévodkyní z Hohenbergu a její sestrou Oktavií, což pro nás znamenalo cenný zdroj poznatků. Miloš Musil, Andrea Leskotová a Miroslava Janáčková pečují o panství Chotků ve Velkém Březně (Grosspriessen) v České republice. Děkujeme za jejich vřelé přijetí a velkorysou pomoc, kterou nám poskytli. Jsme rovněž zavázáni baronu Raimondovi Corsi di Turri, který nám laskavě dovolil citovat z dopisů jeho babičky, Lucy Fane Wingfieldové.

Při výzkumu a práci na této knize nám velice pomohlo mnoho dalších lidí. Karen Rothová strávila hodiny pracemi na překladech, byla tím nejlepším přítelem, jakého autoři mohou mít, a my jí vzdáváme upřímné díky. Harold Brown, majitel Victorian B & B v Turnbridge Wells v hrabství Sussex, prohrabal zásuvky, aby našel některé nové materiály, které jsme vděčně ocenili. Janet Ashtonová přispívala důležitými poznatky a udílením zasvěcených komentářů, které jsme v průběhu psaní využili.

Poděkování

Oceňujeme všechny nápady na vylepšení této knihy, o které se s námi podělila. Penny Wilsonová rukopis několikrát přečetla a navrhla několik změn, které prospěly spádu vyprávění, aby neuvízlo ve zbytečných detailech. Janine Evansová rukopis rovněž četla a navrhla různé opravy a vylepšení. Jmenovitě uvádíme Marka Andersena, který dokázal vystopovat množství obskurních knih, z nichž bychom jinak nemohli čerpat, a velice nám pomohl s pátráním po obrazových materiálech. Jeho přátelství si velmi vážíme. Úskalími českého jazyka nás prováděla Milena Curralová, které tímto říkáme „Děkuji!“ Dále oceňujeme velkorysou podporu H. Mike Pylese při kompletaci této knihy.

Naše agentka Dorie Simmondsová přišla s myšlenkou námětu jako první a během dlouhého a příležitostně spleťitého tvůrčího procesu nás nepřestávala povzbuzovat. Charles Spicer, náš editor u St. Martin's Press, v tuto knihu pevně věřil a pomáhal nás směřovat k vytyčenému cíli, stejně jako Georgina Morleyová u Pan Macmillan v Londýně. April Osbornová, pomocná editorka u St. Martin's Press, nám pomáhala se závěrečnými pracemi na rukopisu a neúnavně řešila četné připomínky.

Mnozí další lidé se s námi podělili o důležité archivní doklady nebo soukromé materiály a trpělivě zodpovídali naše dotazy. Jejich jména zde vděčně uvádíme: profesor Francis Roy Bridge; dr. Jiří Chramosta; Frances Dimondová, dřívější zaměstnankyně Royal Archives ve Windsoru; dr. Susanne Glassová, dopisovatelka ARD pro Rakousko a jihovýchodní Evropu; Bethany Hallová; dr. Christoph Hatschek, ředitel vídeňského Heeresgeschichtliches Museum/Militärhistorisches Institut; Debbie Hopkinsonová z Manuscripts and Special Collections na univerzitě v Nottinghamu; Gareth Hughes, správce sbírek Portland Collection; Alastair Hutchinson z Hutchinson Mainprice Solicitors; baron Viktor Kuchina von Schwanburg; Albert Knol z archivů v Dachau; Ricardo Mateos Sainz de Medrano; profesorka Ilana Millerová z Pepperdine University v Kalifornii; profesor Paul Miller, Marie Curie Fellowová z University of Birmingham; Alberto Penna Rodrigues; Szymon Pozimski

Poděkování

ze St. Peter's College v Oxfordu; profesor John Röhl; Ian Shapiro; Jiří Smitka, ředitel sekce rodinných archivů ve Státním oblastním archivu v Praze; dr. Arthur Stögmann, Archiv und Bibliothek, Princely Collections, Liechtenstein; Fürstliche Sammlungen Art Service GmbH & Co OG; Stephen Sullivan, knižní poradce, Worksop Library, Nottinghamshire; Bixanne Tam; Richard Thornton, Royalty Weekend, Ticehurst, Sussex; Ulrike Polnitzky a pracovníci Bildarchiv und Grafiksammlung, Österreichische Nationalbibliothek.

Vděčně oceňujeme pomoc a podporu, které se nám dostalo od zaměstnanců Bexleyheath and Welling Public Libraries, jmenovitě Elena Clarková a Richard Lord; personál British Library a novinové sekce u Colindale; personál Suzzallo a Allen Libraries z University of Washington v Seattlu; a pracovníci Everett Public Library.

K našemu výzkumu velkou měrou přispěli lidé ze Sarajeva. Jmenovitě Zenaida Ilaria a Sanja Hrelja ze ZPR Agency; Nermina Letic; Avdio Mirsad z Muzejski Sarajctisik; a dr. Ivan Udovicic, ředitel umělecké galerie Bosny a Hercegoviny.

Upřímné díky patří rovněž našim přátelům a kolegům za jejich podporu, entuziasmus a pochopení: Bob Achison; Annet Bakkerová z van Hoogstraten Booksellers v Holandsku; Diana a Nick de Courcy z Irska; profesor Joe Fuhrmann; Philip Goodman; Coryne Hallová; Doris Hollowayová; Paul Kulikovsky; Joe Little z *Majesty Magazine*; Jackie Lees; Frank a Katrina Lennox-Millard; Diana Mandache; Judith Marquiss; Susanne Meslansová; Rob Moshein; Carol Mullinderová; Robin Olsen; Howard Price; Stella Ramsdenová; Ted Rosvall z Rosvall Royal Books; Tony Roth; Brad Svenson z Buy and Sell Video, Everett, WA; Debra Tate; Marianne Teerinková; John Wimbles; Mandy Wong; a Mei Mah Yung.

Sue Woolmansová děkuje svým spolupracovníkům: Giles Aspen, Sally Brabenová, Helen Cooková, Nigel Dix, Cheryl Gabrielová, Gayl Gordonová, Colin Grant, Steve Greenwood, Emma Harthová, Sarah Hockleyová, Vic Kent, Jane Lawrenceová, Helen Leeová, Mark Lowen,

Poděkování

Jackie Margerumová, Bob Nettles, Jo Parsons, Pete Rawlings, Dave Robinson, Mike Sherwood a Tony Ward.

Jako vždy, Greg King děkuje svým rodičům Rogeru a Heleně Kingovým za jejich vytrvalou podporu, důvěru a velkorysost.

Konečně, ale rozhodně ne nakonec Sue Woolmansová děkuje svému těžce zkoušenému manželu Miku Woolmansovi. Během prací na této knize musel snášet přehlížení, okřikování i nedostatečný přísun potravy. Lstivým manévrováním byl donucen k návštěvě habsburských paláců při vlastních líbáncích! Přesto však mě i Grega neochvějně podporoval. Patří mu moje neutuchající láska a vděk.

A U T O R S K Á P O Z N Á M K A

V této knize mohou čtenáři narazit na některé zvláštní tituly a způsob oslovení (predikát), které jsou v angličtině neobvyklé. V letech 1863–1875 byl František Ferdinand známý jako arcivévoda František Ferdinand Rakousko-Uherský: po roce 1875 se z něj stal František Ferdinand Rakouský-Este, s přídomkem italského titulu jako součásti dědictví po vévodovi modenském. Po roce 1876 byl běžně uváděn jako „Thronfolger,“ či následník trůnu. Nikdy se nestal korunním princem (Kronprinz).

Pro objasnění četných změn Žofiných titulů a predikátů je třeba bližší poznámky. Rozená hraběnka Žofie Chotková obdržela roku 1900 při svatbě s Františkem Ferdinandem titul kněžny z Hohenbergu (v němčině Fürstin von Hohenberg), s predikátem „Fürstliche Gnaden,“ což je nekrálovská forma „Výsosti,“ zhruba odpovídající anglickému oslovení „Její Milost.“ Tento titul a predikát měly platit i pro její potomky. 8. června 1905 přiznal císař Žofii a jejím dětem predikát „Jasnost“ (Ihre Durchlaucht), což je

Autorská poznámka

pozvedlo z postavení pouhých aristokratů do nižších královských kruhů impéria. Roku 1909 obdržela samotná Žofie nový titul a predikát a stala se vévodkyní z Hohenbergu (Herzogin von Hohenberg) s predikátem „Její Výsost“ (*Ihre Hoheit*). V Rakousku platila vévodkyně za výše postavenou než pouhá kněžna a predikát „Její Výsost“ (*Ihre Hoheit*) ji zařazoval mezi urozené královské šlechtičny, na rozdíl od předchozího predikátu „*Fürstliche Gnaden*“ (Její Milost), který získala při svatbě.

Roku 1917 udělil císař Karel Maxovi, nejstaršímu synu manželského páru, dědičný titul vévoda z Hohenbergu (Herzog von Hohenberg), s titulem kníže nebo kněžna pro jeho děti. Max získal královský predikát „Jeho Výsost (*Ihre Hoheit*)“. V rakouské dědičné aristokracii tak vznikl nový vévodský dům Hohenbergů. Po revoluci roku 1918 nová Rakouská republika všechny aristokraty dřívějších titulů zbavila. Abychom zachovali souvislost, užíváme v této knize příslušné tituly. Například celé jméno nejstaršího žijícího vnuka Františka Ferdinanda zní Georg, vévoda z Hohenbergu, ač tento titul rakouský stát oficiálně neuznává. Toto řešení nám přišlo vhodnější, než používat kuriózní a rozvláčný styl původních oslovení.

V místopise jsme uváděli německou formu názvů, které se užívaly v době, kdy žili František Ferdinand a Žofie. Například jejich zámek v Čechách se jmenuje Konopischt, ne Konopiště, jak zní moderní česká verze (V českém překladu bylo však užito verze „Konopiště“, vzhledem k zavedenému českému názvu – pozn. překl.). U obzvláště důležitých míst uvádíme moderní názvy v závorce.

Ve snaze o konzistenci rovněž uvádíme v angličtině (v češtině – pozn. překl.) všechny tituly: proto tedy aide-de-camp (pobočník) místo *Flügeladjutant*, count (hrabě) místo *Graf*, duke (vévoda) místo *Herzog* a princess (kněžna), ne *Fürstin* nebo *Prinzessin*. Stejně pravidlo uplatňujeme i u dodatků k titulům. V němčině by se Žofie nazývala *Herzogin von Hohenberg* (vévodkyně z Hohenbergu). I když užívání „von“ by příběhu propůjčilo určitý literární lesk, bylo by to nevhodné u titulů uváděných

Autorská poznámka

v angličtině. (V českém překladu byly použity výrazy *pobočník, hrabě, vévoda, kněžna...* v souladu s místní formou uváděných titulů. Rovněž u několika jmen německých šlechtických rodů, kde by jinak překlad a české přechylování vyznělo poněkud *kostrbatě*, zůstalo zachováno původní spojení „*von.*“ – pozn. překl.)

Peněžní hodnoty byly převedeny do přiměřených moderních ekvivalentů. Do roku 1892 se v Rakousko-Uhersku platilo zlatkami: když země přijala zlatý standard, zlatky nahradily koruny. Jedna zlatka měla hodnotu 2 korun. Převodní kurz korun se během let popsanych v této knize měnil, ale v zásadě se držel mezi \$4–\$6 dle hodnot z roku 2013. Přepočítávání historických hodnot na moderní částky nikdy nemůže být přesné, ale snažili jsme se zachovat průměr a uvádíme 1 zlatku jako \$10 a 1 korunu jako \$5 v hodnotách roku 2013.